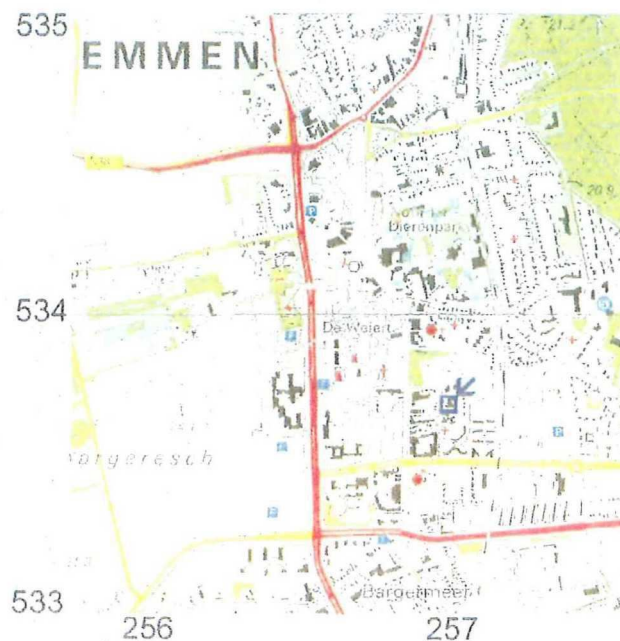

Een Inventariserend Archeologisch Veldonderzoek aan de Julianastraat te Emmen, Gemeente Emmen (Dr.)

Steekproef-rapport 2006-05/05; ISSN 1871-269X; CIS-code 17228

Inleiding

Aan de Julianastraat te Emmen, gemeente Emmen, is een inventariserend archeologisch veldonderzoek uitgevoerd. Het onderzochte terrein bevindt zich tussen de Julianastraat en de Beatrixstraat, ten zuiden van de Kerkhoflaan en ten noorden van de Van Schaikweg (zie Figuren 1 en 4). Het terrein heeft een omvang van ongeveer 2500 m². Op de locatie heeft bebouwing gestaan die ten tijde van het onderzoek reeds was gesloopt.

Figuur 1. Emmen, Julianastraat: Overzichtskaart. Het plangebied is met een blauwe lijn en pijl aangegeven. [Verschaald naar: ANWB Topografische Atlas 1:25000 Drenthe, 2004. Den Haag, ANWB bv; een blok geeft een vierkante kilometer aan.]

Het onderzoek werd uitgevoerd in opdracht van HKB Stedenbouwkundigen, vertegenwoordigd door de heer G. Lindeman. De aanleiding tot dit onderzoek is de voorgenomen herstructurering, waarbij enkele bestaande woningen (die reeds zijn gesloopt) worden vervangen door kleinere nieuwe woningen. Het doel van het onderzoek is het bepalen van de bodemkwaliteit en het opsporen van eventueel aanwezige archeologische indicatoren. Hiertoe is de bodem onderzocht op een cultuurlagen en op archeologische voorwerpen.

Bureauonderzoek¹

Het plangebied bevindt zich in de bebouwde kom van Emmen en is niet gekarteerd voor de fysisch-geografische kaart van Drenthe. Gezien de ligging van de Julianastraat zal het terrein zich nog op de heuvelrug bevinden aan de westzijde van Emmen. Deze rug bestaat uit landijsafzettingen (grondmorene) binnen 120 cm onder het maaiveld (classificatie fysisch-geografische kaart Gh1a) en bevat een cultuurdek van meer dan 40 cm. Op de geomorfologische kaart is te zien dat het onderzoeksgebied zich binnen de bebouwde kom op een heuvelrug bevindt, die mogelijk door tektonische bewegingen is ontstaan en waarschijnlijk door landijs is beïnvloed (classificatie 10B1). Het terrein zou op de geologische kaart hoogstwaarschijnlijk binnen een gebied liggen dat de Formatie van Drenthe bevat: grondmorene met dekzand (Formatie van Twente) dunner dan 2 meter op grondmorene (classificatie Dr6).

Op de bodemkaart is het terrein eveneens als niet gekarteerd weergegeven. De Julianastraat ligt hoogstwaarschijnlijk net binnen een strook waar de bodem bestaat uit een kamppodzolgrond met leemarm en zwak lemig fijn zand (classificatie bodemkaart cHd21 met grondwatertrap VII: gemiddelde hoogste grondwaterstand meer dan 80 cm en gemiddelde laagste grondwaterstand meer dan 160 cm onder het maaiveld). Ten oosten van deze strook bestaat de bodem

¹ Gebruikte literatuur:

- ANWB, 2004. *Topografische Atlas Drenthe 1:25000*. ANWB bv, Den Haag.
- Centraal Archeologisch Archief (CAA) en Centraal Monumenten Archief (CMA) van de Rijksdienst voor Oudheidkundig Bodemonderzoek (ROB) [ARCHIS].
- Collenteur, G., I. Woltinge & J. Jelsma. 2006. *Archeologische Waarden in de Gemeente Emmen. Een archeologisch en historisch bureauonderzoek*. De Steekproef 2005-6/3, Zuidhorn.
- Indicatieve Kaart Archeologisch Waarden (IKAW)*.
- Kwaliteitsnorm voor de Nederlandse Archeologie (KNA) versie 2.2*. College voor de Archeologische Kwaliteit (www.sikb.nl).
- Nijland, G., R.J. de Lange en J.C. Smittenberg 1982. *Milieukartering Drenthe 1974-1978. III Fysische Geografie. Bijlage II: Fysisch Geografische Kaart van Drenthe schaal 1:50000*. Rapport Provinciale Planologische Dienst van Drenthe, Assen.
- Rappol, M. 1992. *In de Bodem van Drenthe. Geologische gids met excursies*. Lingua Terra, Amsterdam.
- Rijks Geologische Dienst, 1979. *Geologische Kaart van Nederland 1:50000. Blad 17 West Emmen*. Haarlem, Rijks Geologische Dienst, Haarlem.
- Spek, T. & A. Ufkes. 1995. *Archeologie en Cultuurhistorie van Essen in de Provincie Drenthe. Inventarisatie, waardering en aanbevelingen ten behoeve van het stimuleringsbeleid bodembeschermingsgebieden*. Wageningen/Groningen: nummer 141.
- Spek, T. 2004. *Het Drentse Estdorpenlandschap. Een historisch-geografische studie*. Stichting Matrijts, Utrecht.
- Stichting voor Bodemkartering, 1975. *Bodemkaart van Nederland 1:50000. Blad 17 - Oost Emmen*. StiBoKa, Wageningen.
- Stichting voor Bodemkartering, 1978. *Geomorfologische Kaart van Nederland 1:50000. Blad 17 en 18 Beilen/Roswinkel*. StiBoKa, Wageningen.
- 12 Provinciën. 2005. *Luchtfoto Atlas Drenthe 1:14 000*. Uitgeverij 12 Provinciën, Landsmeer: p. 136.
- Uitgeverij Nieuwland, 2006. *Grote Historische Topografische Atlas ±1898-1928. Drenthe 1: 25 000*. Uitgeverij Nieuwland, Tilburg: p. 225.
- Versfelt, H.J. & M. Schroor, 2005. *De Atlas van Huguenin: Militair-topografische kaarten van Noord-Nederland 1819-1829*. Heveskes Uitgevers, Groningen/Veendam: kaart 57.
- Versfelt, H.J. 2004. *Kaarten van Drenthe 1500 - 1900*. Heveskes Uitgevers, Groningen: kaart 57.
- www.dewoonomgeving.nl

Emmen, Julianastraat

Figuur 2. Bekende en verwachte archeologische waarden.

257875 / 534364

256125 / 532936

Legenda

- TOP 10 ((c)TDN)
 - WAARNEMINGEN
 - VONDSTMELDINGEN
- MONUMENTEN**
- archeologische betekenis
 - archeologische waarde
 - hoge archeologische waarde
 - zeer hoge archeologische waarde
 - zeer hoge arch waarde, beschermd
- IKAW**
- zeer lage trefkans
 - lage trefkans
 - middel-hoge trefkans
 - hoge trefkans
 - lage trefkans (water)
 - middel-hoge trefkans (water)
 - hoge trefkans (water)
 - water
 - niet gekarteerd
- PROVINCIES**

0 100 m

ROB
ArchisII

uit een veldpodzolgrond met lemig fijn zand en keileem beginnend tussen 40 en 120 cm (Hn23x met grondwaterstand V: gemiddeld hoogste grondwaterstand minder dan 40 cm en gemiddeld laagste grondwaterstand meer dan 120 cm beneden het maaiveld). Ten westen van de Julianastraat is een looppodzolgrond aanwezig met keileem (cY23x met grondwaterstand VI: gemiddeld hoogste grondwaterstand tussen 40 en 80 cm en gemiddeld laagste grondwaterstand meer dan 120 cm beneden het maaiveld). Zowel de kamppodzolgrond als de looppodzol hebben een matig dik humushoudende bovengrond die ontstaan is door eeuwenlange bemesting met mest uit de schapenstal of potstal, vermengd met minerale plaggen (es). Volgens de essen-inventarisatie van Spek en Ufkes (1995: es-nummer 141) ligt het plangebied binnen de Noordbarger Esch. Deze is in het oosten (waar de Julianastraat zich bevindt) reeds bebouwd, maar in het centrale deel en westen nog grotendeels gaaf.

In het Centraal Archeologisch Archief (CAA) en het Centraal Monumenten Archief (CMA) van de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek (ROB) zijn geen meldingen bekend van archeologische vondsten of terreinen uit het plangebied (zie Figuur 2). In de omgeving van het plangebied zijn wel enkele vondsten gedaan; eveneens zijn er terreinen opgegraven. De opgravingen zijn ten westen van Emmen uitgevoerd door het ARC ter behoeve van uitbreiding van de dierentuin. In 1998 zijn er voornamelijk sporen uit de vroege Middeleeuwen waargenomen: boerderijen, hutkommen, waterputten en afvalkuilen [ARCHIS-nummer 40808]. Oudere sporen zijn vijf graven uit de Enkelgrafcultuur. Eveneens is er een bijl en aardewerk uit deze periode gevonden [ARCHIS-nummer 40810]. In 1999 werden er proefsleuven getrokken waarbij er sporen en voorwerpen uit de ijzertijd, Romeinse tijd en vroege Middeleeuwen ter voorschijn zijn gekomen [ARCHIS-nummers 40807 en 55519]. Delen van het terrein zijn vlakdekkend opgegraven, waarbij er meer graven zijn aangetroffen [ARCHIS-nummers 55515 en 55521]. Waargenomen bewoningssporen dateren uit de periode Neolithicum - vroege Middeleeuwen en bestaan onder andere uit huisplattegronden en hutkommen en nog enkele graven.

Ten noordoosten van de Julianastraat is een opgraving uitgevoerd in 1931 door het ROB, waarbij grafheuvels/urnenveld zijn onderzocht [ARCHIS-nummer 9909]. In het oude centrum van Emmen is voorafgaand aan een verbouwing van de NH kerk een opgraving uitgevoerd door het Biologisch Archaeologisch Instituut (BAI te Groningen) in 1964 [ARCHIS-nummer 238468]. Om en onder de kerk zijn vroeg-middeleeuwse graven met grafgiften ontdekt en er zijn muurrestanten en oude funderingen van de kerk waargenomen.

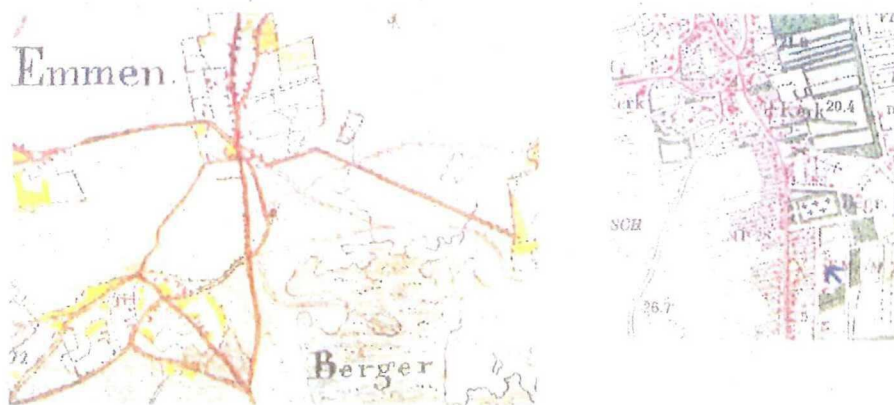
De overige drie meldingen zijn gedaan naar aanleiding van niet-archeologisch graafwerk. In bouwputten ten noordwesten van het plangebied zijn een laat-middeleeuwse huisplattegrond en een vroeger gedateerde hutkom waargenomen [ARCHIS-nummers 238113 en 238467]. Ten zuiden van de Julianastraat is een napjessteen gevonden [ARCHIS-nummer 302389, gedateerd

in de periode Neolithicum - ijzertijd]. Voor meer informatie over de vondsten en opgravingen wordt verwezen naar Tabel 1.

In de historische atlas van Huguenin is te zien dat het gebied in het begin van de 19^e eeuw nog niet was bebouwd, in tegenstelling tot het begin van de 20^e eeuw (zie Figuur 3).

Tabel 1: Emmen, Julianastraat: overzicht van de CAA-meldingen uit de omgeving van het plangebied (voor de ligging wordt verwezen naar Figuur 2).

Nummer	RD	Omschrijving	Datering
CAA 9909	257,200/533,900	grafheuvels en urnenveld met grafputten als een bronzen armband, een stenen en barnstenen kraal en handgevormd aardewerk	midden bronstijd: 1800-1100 vC
40807	256,250/533,500	handgevormd aardewerk, houtskool, 1 weefgewicht	late ijzertijd-vroege Middeleeuwen: 250 vC-1050 nC
40808	256,400/533,800	1 schaar, houtskool, aardewerk, paardetuig, ijzeren lansfragment	vroege Middeleeuwen: 450-1050 nC
40810	256,450/533,400	5 graven van Enkelgrafcultuur, 1 lijksihouet, 1 vuurstenen bijl, aardewerk aardewerk	laat Neolithicum: 2850-2000 vC ijzertijd-vroege Middeleeuwen: 800-1050 nC
55515	256,415/533,445	4 graven Enkelgrafcultuur, 1 vuurstenen kling, standvoetbekers, 1 vuurstenen bijl en 1 vuurstenen spits handgevormd aardewerk	laat Neolithicum: 2850-2000 vC ijzertijd-vroege Middeleeuwen: 800-1050 nC
55519	256,194/533,630	crematieresten en aardewerk, 1 weefgewicht kogelpot en pingsdorf aardewerk	late Romeinse tijd-vroege Middeleeuwen: 270-1050 nC Middeleeuwen: 450-1500 nC
55521	256,382/533,805	zie 40808, 2 ijzeren messen, 2 spijkers, 1 pijlpunt, ijzerstakken	Romeinse tijd-vroege Middeleeuwen A: 12 vC-525 nC
238113	256,650/534,100	1 huisplattegrond, hutteleem, kogelpot aardewerk, 1 waterput, 3 hutkommen 1 haardkuil	late Middeleeuwen: 1050-1500 nC Mesolithicum: 8800-4900 vC
238467	256,660/533,970	1 hutkom, plaggen wand, kogelpot en pingsdorf aardewerk, hutteleem	vroege Middeleeuwen D: 900-1050 nC
238468	256,650/534,160	muurrestanten van kerk, kloostermoppen, graven, zuilonderdelen 5 messen, 3 kindergraven, 1 bronzen mes, 2 bronzen sleutels, leerbeslag, 8 glazen kralen	late Middeleeuwen A: 1050-1250 nC vroege Middeleeuwen B-C: 525-900 nC
302389	257,080/533,050	1 napjessteen	Neolithicum-ijzertijd: 5300-12 vC

Figuur 3. Emmen, Julianastraat: de historische kaarten. [Naar: links de Huguenin-atlas 1819-1829 en rechts de historische atlas 1898-1928; op de laatste is het plangebied met een blauwe pijl aangegeven.]

Archeologisch verwachtingsmodel

Naar aanleiding van het bureauonderzoek is een archeologisch verwachtingsmodel opgesteld. Op de Indicatieve Kaart Archeologische Waarden is de bebouwde kom van Emmen niet gekarteerd. Het westen van Emmen (de Noordbarger Esch) heeft een hoge trefkans op archeologische sporen. Hier zijn enkele opgravingen geweest die grondsporen en vondsten vanaf het Neolithicum tot en met de Middeleeuwen hebben opgeleverd. In het plangebied kunnen indicatoren uit deze perioden worden verwacht. Het terrein bevindt zich op het oostelijke deel van de es, die is verstoord door bebouwing. Het is echter mogelijk dat er nog een deel van het esdek aanwezig is. In dat geval moet er ook rekening worden gehouden met sporen van agrarische activiteiten zoals ploegsporen. De verwachting is echter dat vanwege de eerdere bebouwing op het terrein, de bodem binnen het plangebied verstoord zal zijn.

Werkwijze

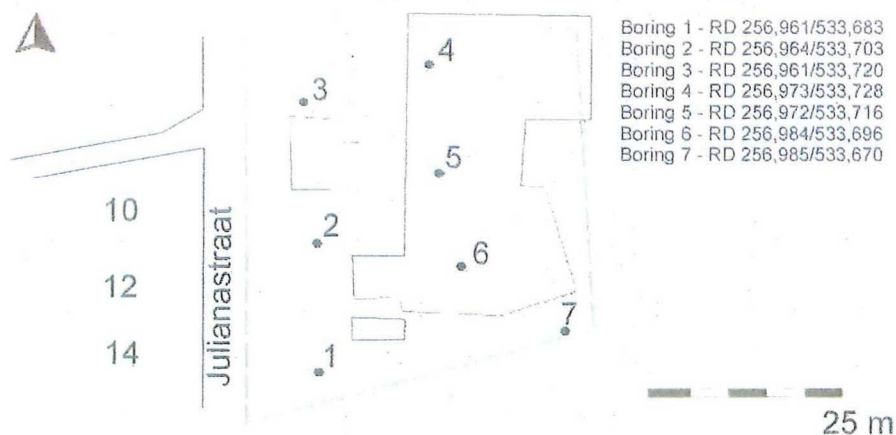
Op het ongeveer 2500 m² grote terrein zijn zeven boringen geplaatst (1 is wegens teveel weerstand na twee pogingen met de puinboor gestaakt), hetgeen neerkomt op een dichtheid van 28 boringen per hectare.

Onze werkwijze is overeenkomstig de eisen van de KNA (Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie) uitgevoerd. Om zoveel mogelijk grond naar boven te halen om te kunnen onderzoeken op archeologische indicatoren, zijn de boringen met een puinboor en een 10 cm edelmanboor verricht. De opgeboorde grond is doorzocht op de aanwezigheid van cultuurlagen en archeologische indicatoren. Daar waar de bodem redelijk van kwaliteit is, is een megaboring gezet. De boorlocaties zijn ingemeten aan de bestaande bebouwing en tevens met behulp van het Global Positioning System (GPS). Voor de ligging

van de boringen wordt verwezen naar Figuur 4. Van de boorlocaties zijn NAP-hoogten genomen.

Resultaten

Voor de beschrijvingen van de boorresultaten en de NAP-hoogten wordt verwezen naar de bijgevoegde boorstaten en veldwaarnemingen. Het archeologisch veldonderzoek vond plaats op 3 mei 2006.

Figuur 4. Emmen, Julianastraat, situatietekening met de boorlocaties. De genummerde punten geven de uitgevoerde boringen weer. De begrenzing van het onderzochte gebied is met een grijze onderbroken lijn aangegeven. De voormalige bebouwing is met zwarte lijnen weergegeven.

De bovenste laag grond is sterk verstoord en bevat resten recent baksteen. Op boorlocatie 4 kon wegens teveel weerstand niet dieper dan 65 cm worden geboord. De meeste boringen (nummers 1, 2, 3, 6 en 7) bevatten onder de bovenlaag een ongeveer 10 cm dikke laag BC-horizont (de overgang tussen een B- en een C-horizont). Deze is in boringen 2, 3 en 6 verstoord. Op boorlocaties 1 en 7 was deze laag redelijk intact en is er een megaboring uitgevoerd. Op de locatie van boring 5 werd de bovengrond direct gevolgd door geel zand (C-horizont). Resten van een A-horizont (grijze uitspoelingslaag) of een B-horizont (bruine inspoelingslaag) zijn in het plangebied niet aangetroffen. Er is geen restant van een esdek waargenomen: de bovenlaag was overal gelig van kleur en totaal verstoord. Er zijn aan het oppervlak en in de boringen geen archeologische indicatoren gevonden.

Conclusies en advies

Het plangebied aan de Julianastraat te Emmen bevindt zich op het oostelijke, verstoorde deel van de Noordbarger Esch, buiten het historische centrum van Emmen. Er zijn in het verleden geen vondsten uit het gebied gemeld aan het ROB en tijdens het veldwerk zijn deze ook niet gevonden. De bodem in het plangebied is verstoord, hetgeen te verklaren is door de (reeds gesloopte) bebouwing op het perceel. Onder de gelige, verstoorde bovengrond is over het algemeen nog een BC-horizont te zien, maar deze is behalve in het zuiden van het terrein erg verstoord.

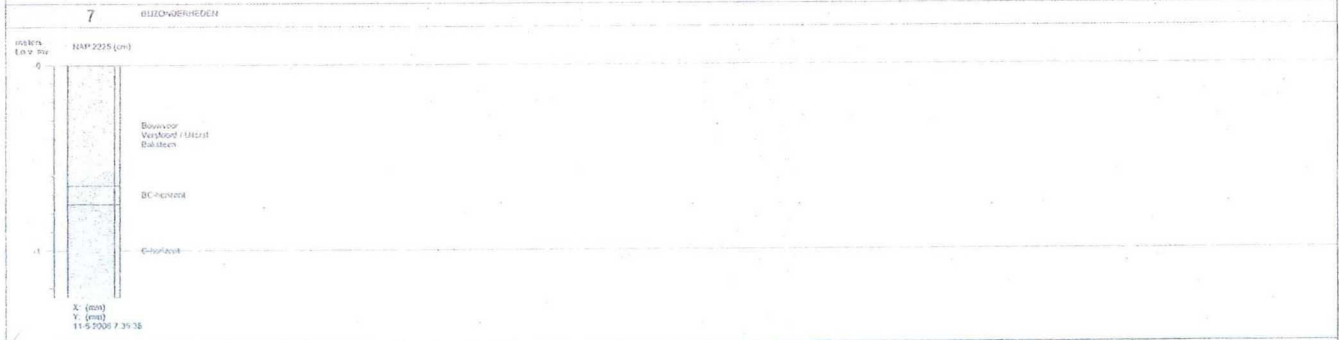
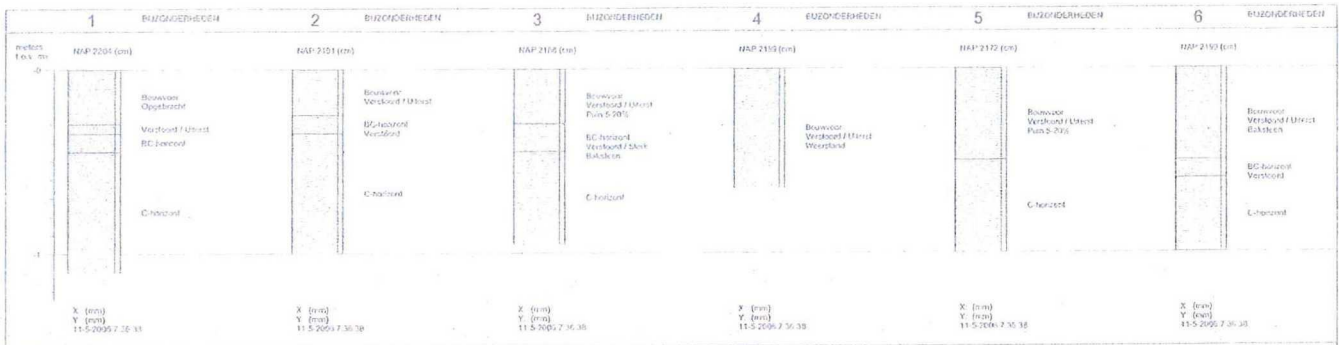
In het opgestelde archeologische verwachtingsmodel werd een verstoorde bodem verwacht met mogelijk middeleeuwse sporen en eventueel resten van een esdek. Oudere sporen en vondsten (die ongeveer een halve kilometer ten westen van het terrein zijn opgegraven) zijn eveneens niet aangetroffen. Het door de boringen verkregen beeld van het kleine perceel voldoet qua verstoring aan het opgestelde verwachtingsmodel.

Op basis van de hierboven genoemde resultaten concluderen wij dat de kans op onverstoorde archeologische grondsporen in het plangebied aan de Julianastraat te Emmen erg klein is. Het is mogelijk dat de onderkant van diepere grondsporen nog in de BC- of C-horizont zichtbaar zijn, maar dit perceel is grotendeels bebouwd geweest. Archeologische maatregelen of beperkingen zijn dan ook niet wetenschappelijk verdedigbaar. Vervolgonderzoek is niet nodig.

Wij wijzen er op dat indien er bij de uitvoering onverhoopt archeologische grondsporen worden aangetroffen en/of vondsten worden gedaan, hiervan direct melding dient te worden gedaan bij de provinciaal archeoloog, dr. W.A.B. van der Sanden, Drents Plateau, Stationsstraat 11, 9401 KV Assen (tel. 0592-305032, mobiel 06-22662601; w. sanden@drentsplateau.nl).

Zuidhorn, 17 mei 2006
De Steekproef

drs. C. Tulp
(senior archeoloog)

Opdrachtgever	: HKB		
Projectnaam	: Emmen		
Projectlocatie	: Julianastraat		
Projectnummer	: 2006-05/05		
Analyse parameter	:		
BOORPROFIELEN			
Gekend volgens NEN 5104			
Datum: 17-5-2006	Bijlage:	Blad: 1	Van: 1

TABEL OVERZICHT VELDWAARNEMINGEN

Opdrachtgever : HKB
 Projectnaam : Emmen
 Projectnummer : 2006-05/05
 Projectlocatie : Julianastraat

Meetpunt	Traject (cm-mv)	Grondsoort	Kleur	Bijzonderheden(mate)	Geur(sterkte)
1 Boring	0 - 30	ZAND matig fijn , zwak siltig,	2.5Y6/4 geel	Opgebracht	
	30 - 35	ZAND matig fijn , zwak siltig,	7.5YR4/4 bruin	Bouwvoor	
	35 - 45	ZAND matig fijn , zwak siltig,	7.5YR4/4 bruin	Verstoord	Uiterst
	45 - 110	ZAND matig fijn , zwak siltig,	10YR5/8 lbruin	BC-horizont C-horizont	
2 Boring	0 - 25	ZAND matig fijn , zwak siltig,	2.5Y6/4 geel	Bouwvoor	
	25 - 35	ZAND matig fijn , zwak siltig,	7.5YR4/4 bruin	Verstoord	Uiterst
	35 - 100	ZAND matig fijn , zwak siltig,	10YR5/8 lbruin	BC-horizont Verstoord C-horizont	
3 Boring	0 - 30	ZAND matig fijn , zwak siltig,	2.5Y6/4 geel	Verstoord	Uiterst
	30 - 45	ZAND matig fijn , zwak siltig,	7.5YR4/4 bruin	Bouwvoor Puin 5-20%	
	45 - 95	ZAND matig fijn , zwak siltig,	10YR5/8 lbruin	Verstoord	Sterk
4 Boring	0 - 65	ZAND matig fijn , zwak siltig,	2.5Y6/4 geel	BC-horizont Baksteen C-horizont	
	65 - 100	ZAND matig fijn , zwak siltig,	10YR5/8 lbruin	Bouwvoor	Uiterst
5 Boring	0 - 50	ZAND matig fijn , zwak siltig,	2.5Y6/4 geel	Verstoord	
	50 - 100	ZAND matig fijn , zwak siltig,	10YR5/8 lbruin	Puin 5-20% Bouwvoor C-horizont	Uiterst
6 Boring	0 - 50	ZAND matig fijn , zwak siltig,	2.5Y6/4 geel	Baksteen	
	50 - 60	ZAND matig fijn , zwak siltig,	7.5YR4/4 bruin	Verstoord	Uiterst
	60 - 100	ZAND matig fijn , zwak siltig,	10YR5/8 lbruin	Bouwvoor Verstoord BC-horizont C-horizont	
7 Boring	0 - 65	ZAND matig fijn , zwak siltig,	2.5Y6/4 geel	Baksteen	
	65 - 75	ZAND matig fijn , zwak siltig,	7.5YR4/4 bruin	Verstoord	Uiterst
	75 - 125	ZAND matig fijn , zwak siltig,	10YR5/8 lbruin	Bouwvoor BC-horizont C-horizont	